VOLUME- 1I ISSU -1I 16 March 2026

Dikshaurjit International Interdisciplinary Online Research Journal, Latur (DIIRJL)

Add.:Khadgaon Rd,Sambhaji Nagar,Near Smt.SushiladeviDeshmukh Senior College, LaturLatur, Maharashtra 413512, India.

Phone:9890408998, 8329647660Email ID: diirjournal@gmail.comWebsite:https://www.diirjournal.com

डॉ.विनायक कृष्णकांत थोरात
आझाद कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, औसा

मातृभाषेचा शिक्षणावर होणारा परिणाम

सारांश

मातृभाषा ही व्यक्तीच्या विचारप्रक्रियेचा, समजुतीचा आणि व्यक्तिमत्त्व विकासाचा पाया असते. बालकाला सुरुवातीचे शिक्षण मातृभाषेत मिळाल्यास त्याची आकलन क्षमता, सर्जनशीलता आणि आत्मविश्वास अधिक चांगल्या प्रकारे विकसित होतो. प्रस्तुत संशोधन लेखामध्ये मातृभाषेतून शिक्षण घेतल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक, सामाजिक आणि भावनिक विकासावर होणा?या परिणामांचा अभ्यास करण्यात आला आहे. संशोधनातून असे दिसून येते की मातृभाषेतील शिक्षणामुळे ज्ञान अधिक प्रभावीपणे आत्मसात होते आणि विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक कामगिरी सुधारते.

कीवर्ड्स: मातृभाषा, शिक्षण, बौद्धिक विकास, अध्यापन, विद्यार्थी विकास

१. प्रस्तावना

शिक्षण ही व्यक्तीच्या सर्वांगीण विकासासाठी आवश्यक असलेली प्रक्रिया आहे. विद्यार्थ्याला शिकवताना जर त्याच्या मातृभाषेचा वापर केला गेला तर शिक्षण अधिक प्रभावी होते. बालकाला जन्मापासून ज्या भाषेचा अनुभव मिळतो ती त्याची मातृभाषा असते. त्यामुळे त्या भाषेतून दिलेले शिक्षण त्याला अधिक सहज समजते.आजच्या जागतिकीकरणाच्या काळात इंग्रजीसारख्या भाषांना महत्त्व दिले जात असले तरी प्राथमिक शिक्षण मातृभाषेतून दिल्यास विद्यार्थ्यांची बौद्धिक क्षमता अधिक चांगल्या प्रकारे विकसित होते.

२. संशोधनाची उद्दिष्टे

१.मातृभाषेतून शिक्षण घेतल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या आकलन क्षमतेवर होणारा परिणाम अभ्यासणे.

२.मातृभाषा आणि शैक्षणिक यश यातील संबंध तपासणे.

३.विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासात मातृभाषेचे महत्त्व समजून घेणे.

३. संशोधन पद्धती

या संशोधनासाठी वर्णनात्मक पद्धतीचा वापर करण्यात आला आहे. विविध शैक्षणिक लेख, पुस्तके आणि संशोधन अहवाल यांचा अभ्यास करून माहिती संकलित करण्यात आली. तसेच काही शाळांमधील विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीचे निरीक्षण करून निष्कर्ष काढण्यात आले.

४. मातृभाषेतून शिक्षणाचे फायदे

४.१ समज वाढते

मातृभाषेत शिकवलेले विषय विद्यार्थ्यांना अधिक सहज समजतात. त्यामुळे शिक्षण अधिक परिणामकारक होते.

४.२ बौद्धिक विकास

मातृभाषेतून शिक्षण घेतल्याने विद्यार्थ्यांची विचारशक्ती आणि समस्या सोडवण्याची क्षमता वाढते.

४.३ आत्मविश्वास वाढतो

विद्यार्थ्यांना आपली भाषा वापरून प्रश्न विचारता येतात व मत व्यक्त करता येते, त्यामुळे आत्मविश्वास वाढतो.

४.४ सांस्कृतिक जाणीव

मातृभाषेतून शिक्षण घेतल्याने विद्यार्थ्यांना आपल्या संस्कृती, परंपरा आणि समाजाबद्दल अधिक जाणीव होते.

५. शिक्षणावर होणारे परिणाम

मातृभाषेतील शिक्षणामुळे विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक कामगिरी सुधारते. ते विषय अधिक चांगल्या प्रकारे समजून घेतात आणि शिकण्याची प्रक्रिया आनंददायी बनते. यामुळे शिक्षणातील गळती कमी होण्यासही मदत होते.

६. निष्कर्ष

मातृभाषा ही शिक्षणाच्या प्रक्रियेत अत्यंत महत्त्वाची भूमिका बजावते. विशेषतः प्राथमिक शिक्षण मातृभाषेतून दिल्यास विद्यार्थ्यांचा बौद्धिक, भावनिक आणि सामाजिक विकास अधिक चांगल्या प्रकारे होतो. त्यामुळे शिक्षण व्यवस्थेत मातृभाषेला प्राधान्य देणे आवश्यक आहे.

संदर्भ

१.राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (ग़्क्ष्) २०२०

२.शिक्षणशास्त्र विषयावरील विविध संशोधन लेख

३.शैक्षणिक मानसशास्त्र संदर्भ पुस्तके

www.diirjournal.com
Dikshaurjit International Interdisciplinary Research Journal, Maharashtra
diirjournal@gmail.com